

Research Paper

Designing and testing an appropriate model; social housing based on the right approach to the city (Case study of Shiraz)

Parisa Farshidfar¹, Majid Rahimi^{2*}, Navid Saidi Rezvani³

1, Associate Prof., Faculty of management and Accounting, Allameh Tabataba'I University, Tehran, Iran.

2, Assistant Professor of Urban Planning, Shiraz Branch, Islamic Azad University, Shiraz, Iran.

3, Assistant Professor of Urban Planning, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran.

Received: 2021/10/30

Accepted: 2022/12/20

PP: 193-210

Use your device to scan and
read the article online

Keywords:

Low-income groups, social housing, right to the city, Shiraz

Abstract

Housing is one of the most basic human needs, but it should not be considered only in terms of physical and as a shelter for humans, this need is a place for human growth from physical and spiritual-psychological dimensions, so housing after meeting the human need for shelter The answer said that it should respond to his need for the growth and excellence of human values and establishing effective communication with the surrounding community and also meet the needs of the residents in the field of social interactions. For this purpose, providing suitable and standard housing for low-income groups is one of the most important parts. The development of the housing sector is considered in any society, the ruling thinking of this research is based on the theory of the right to the city, focusing on the issue that despite the governments' efforts in providing affordable housing for the low-income groups in Iran, in politics such as Mehr housing, the inferior social groups of the society have not benefited from the benefits of this category of housing policies. Therefore, it is necessary to consider the criteria that any housing policy should pay attention to in securing the rights of the low-income and poor social groups of the society. The research method in this article is quantitative and description process - It is analytical. The scope of the study is the city of Shiraz, and the statistical population of the research is the experts of the city of Shiraz, with a simple random sampling of 182 people who were questioned through the Cochran formula. Data collection tool was done through questionnaire and data analysis method based on structural equation analysis model and through Amos software. The research results show that the right to urban participation, the right to allocate space, spatial access, urban sovereignty, social inclusion, Diversity and vitality is one of the main components of a suitable model of social housing with a right to the city approach. The urban governance component with a rate of 0.478, the social inclusion component with a rate of 0.491, and the diversity and vitality component with a rate of 0.543 affect social housing.

Citation: Farshidfar, P; Rahim, M; Saidi Rezan, N.(2022), Designing and testing an appropriate model; social housing based on the right approach to the city (Case study of Shiraz). Journal Research and Urban Planning, Vol 13, No 50, PP 193-210.

DOI:

* **Corresponding author:** Majid Rahimi

Address: Assistant Professor of Urban Planning, SHiraz Branch, Islamic Azad University, SHiraz, Iran..

Tell: +989177910019

Email: M.rahimi0019@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

Housing is one of the most basic human needs, but it should not be considered only in terms of physical and as a shelter for humans, this need is a place for human growth from physical and spiritual-psychological dimensions, so housing after meeting the human need for shelter. The answer said that it should respond to his need for the growth and excellence of human values and establishing effective communication with the surrounding community and also meet the needs of the residents in the field of social interactions. For this purpose, providing suitable and standard housing for low-income groups is one of the most important parts. The development of the housing sector is considered in any society, the ruling thinking of this research is based on the theory of the right to the city, focusing on the issue that despite the governments' efforts in providing affordable housing for the low-income groups in Iran, in a broad policy such as Mehr housing, the inferior social groups of the society have not benefited from the benefits of this category of housing policies. Therefore, it is necessary to consider the criteria that any housing policy should pay attention to in securing the rights of the low-income and poor social groups of the society. be evaluated.

Methodology

The data analysis in the quantitative section is done in three levels: description, explanation and prediction. At the descriptive level of this research, an image of the distribution of the studied population is obtained from the frequency distribution of the variables and by using the intersection tables of the studied variables. The use of statistical techniques is based on the nature of the variables in the hypotheses and finally the research model. At the explanatory level, the T test is used to compare the mean of the dependent variable between the respondents. In order to compare the effect of independent research variables on dependent variables, t-tests of two independent samples, F test or analysis of variance, correlation coefficient and regression analysis will be used. Also, in this research, while testing the hypotheses, the structural equation model of the research will also be tested with the help of Amos Graphics.

Results and discussion

The first conclusion of the research is based on the fact that the component of spatial access has an effect on the selection of the appropriate model of social housing based on the right to the city. It indicates that according to the numbers obtained; That is, the significance level is less than 5% ($\text{sig}=0.000$) and Pearson's correlation coefficient is positive ($**r=0.445$), it can be concluded that there is a direct and significant relationship between the component of spatial access and the choice of the appropriate model of social housing. has it; That is, the greater the role of the spatial access component, the more it has a great effect on choosing the appropriate model of social housing. The second conclusion of the research is based on the fact that the urban governance component has an effect on choosing the appropriate model of social housing based on the right to the city. It means that according to the obtained numbers; That is, the significance level is less than 5% ($\text{sig}=0.000$) and Pearson's correlation coefficient is positive ($r=0.478**$), it can be concluded that there is a direct and significant relationship between the urban governance component and the amount of choosing the appropriate social housing model. There is; That is, the greater the degree of urban governance, this component has a great effect on the selection of a suitable model of social housing. The third conclusion of the research is based on the fact that the social inclusion component has an effect on the selection of a suitable model of social housing based on the right to the city. It means that according to the obtained numbers; That is, the significance level is less than 5% ($\text{sig}=0.000$) and Pearson's correlation coefficient is positive ($r=0.491**$), it can be concluded that there is a direct and significant relationship between the social inclusion component and the selection of the appropriate social housing model. There is; That is, the greater the level of social inclusion, this component has a great effect on the selection of a suitable model of social housing. The fourth conclusion is based on the fact that the component of diversity and vitality has an effect on the selection of a suitable model of social housing based on the right to the city. It means that according to the obtained numbers; That is, the significance

level is less than 5% ($\text{sig}=0.000$) and Pearson's correlation coefficient is positive ($r=0.543^{**}$), it can be concluded that there is a direct and significant relationship between the component of diversity and vitality with the selection of the appropriate model of housing. There is social; That is, the greater the diversity and vitality, this component has a great effect on the selection of the appropriate model of social housing

Conclusion

The results of the research indicate that the right to urban participation, the right to allocate space, spatial access, urban governance, social inclusion, diversity and vitality are the main components of a suitable model of social housing with the right to the city approach, which is the component of urban governance with a rate of 0.478 and The component of social inclusion with a rate of 0.491 and the component of diversity and vitality with a rate of 0.543 affect social housing.

طراحی و آزمون الگوی مناسب مسکن اجتماعی؛ مبتنی بر نظریه "حق به شهر" (مطالعه موردی شهر شیراز)

پریسا فرشیدفر^{۱*}، مجید رحیمی^{۲*}، نوید سعیدی رضوانی^۳

- ۱- گروه شهرسازی، واحد بین المللی کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، جزیره کیش، ایران.
- ۲- استادیار گروه مهندسی شهرسازی، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران
- ۳- استادیار گروه مهندسی شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

چکیده

مسکن جزء بنیادین‌ترین نیازهای انسان است اما نباید صرفاً از لحاظ کالبدی و به عنوان سرپناهی برای بشر در نظر گرفته شود، این نیاز جایگاهی برای رشد انسان از ابعاد فیزیکی و روحی-روانی است، بنابراین مسکن پس از آنکه نیاز انسان برای پوشش را پاسخ گفت باید پاسخگوی نیاز وی به رشد و تعالی ارزش‌های انسانی و برقراری ارتباط موثر با جامعه اطراف خود باشد و در عرصه تعاملات اجتماعی هم نیازهای ساکنین را برطرف کند. به همین منظور تامین مسکن مناسب و استاندارد برای اقشار کم درآمد جزو مهم‌ترین بخش توسعه‌بخش مسکن در هر جامعه‌ای قلمداد می‌شود، تفکر حاکم بر این پژوهش مبتنی بر نظریه حق به شهر است با تمرکز بر این موضوع که علی‌رغم تلاش‌های دولت‌ها در تامین مسکن قابل استطاعت برای اقشار کم درآمد در ایران در سیاست وسیعی چون مسکن مهر، همچنان گروه‌های اجتماعی فرودست جامعه از عواید این دسته از سیاست‌های مسکن بی‌بهره مانده‌اند. بنابراین ضروری است معیارهایی که هر سیاست مسکن را در تامین حق گروه‌های اجتماعی کم درآمد و فقیر جامعه را مورد توجه قرار دهد مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد. روش پژوهش در این مقاله از نوع کمی و فرآیند توصیفی - تحلیلی است. محدوده مطالعه شهر شیراز است و جامعه آماری پژوهش کارشناسان شهر شیراز که تعداد نمونه‌گیری به روش تصادفی ساده ۱۸۲ نفر از طریق فرمول کوکران مورد پرسشگری قرار گرفت. ابزار جمع‌آوری داده‌ها از طریق پرسشنامه و روش تحلیل داده‌ها برپایه مدل تحلیل معادلات ساختاری و از طریق نرم افزار Amos انجام گرفت. نتایج پژوهش بیانگر آن است که حق مشارکت شهری، حق تخصیص فضا، دسترسی فضایی، حاکمیت شهری، شمول اجتماعی، تنوع و سرزندگی از مولفه‌های اصلی الگوی مناسب مسکن اجتماعی با رویکرد حق به شهر است که مولفه حاکمیت شهری با میزان ۰/۴۷۸ و مولفه شمول اجتماعی با میزان ۰/۴۹۱ و مولفه تنوع و سرزندگی با میزان ۰/۵۴۳ بر مسکن اجتماعی تاثیر گذارند.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۲۹

شماره صفحات: ۱۹۳-۲۱۰

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

گروه‌های کم درآمد، مسکن اجتماعی، حق به شهر، شیراز

استناد: فرشیدفر، پریسا؛ رحیمی، مجید؛ سعیدی رضوانی، نوید (۱۴۰۱). طراحی و آزمون الگوی مناسب مسکن اجتماعی؛ مبتنی بر نظریه "حق به شهر" (مطالعه موردی شهر شیراز)، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال ۱۳، شماره ۵۰، مردادشت، صص ۱۹۳-۲۱۰.

DOI:

*نویسنده مسئول: مجید رحیمی

نشانی: استادیار گروه مهندسی شهرسازی، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.

تلفن: ۰۹۱۷۷۹۱۰۰۱۹

پست الکترونیکی: m.rahimi0019@gmail.com

مقدمه:

انگاره "حق به شهر"، از درون یکی از همین جنبش‌های اعتراضی و مقاومتی زاده شده است و برای اولین بار توسط جامعه شناس فرانسوی، هانری لیه فور در سال ۱۹۶۸ به کار گرفته شد (مداح و روشن فکر، ۱۳۹۶). وی شهرها را یک ساختار اجتماعی می‌دانست که تمام شهروندان نسبت به آن حق دارند و شهروند واژه‌ای است که به تمام ساکنان شهر اطلاق می‌شود و دو حق تملک فضا و مشارکت شهری را برای آنان در نظر می‌گیرد (رفیعیان و الوندی، ۱۳۹۴). شهرها بستر تعامل دو بعد اجتماعی و فضایی هستند. و حق مسکن جز جدایی ناپذیری از حقوق بشر است و بر اساس "نظریه انگیزه‌های انسان" مازلو مسکن به همراه خوراک و پوشاک از دیرباز در زمره اساسی‌ترین نیازهای انسان قرار گرفته است و حساس‌ترین بخش‌ها در برنامه ریزی توسعه اقتصادی و اجتماعی است (اسمعیل پور و همکاران، ۱۳۹۶) در اکثر کشورهای در حال توسعه، سرمایه گذاری در بخش مسکن حدود ۳-۱۰ درصد GDP را در بر می‌گیرد و عمده‌ترین هزینه‌های خانوارها و نیز ارزشمندترین دارایی اکثر خانوارهای کم درآمد را تشکیل می‌دهد (محمدی ده چشمه، ۱۳۹۶). سیاست‌های تامین مسکن در ایران از سال‌های گذشته تاکنون عمدتاً «حمایتی» و مبتنی بر رویکرد «تامین مسکن ملکی» از طریق پرداخت تسهیلات بانکی به متقاضیان خرید ملک بوده است. اما تحولات بازار زمین و مسکن طی سالهای اخیر توان تامین مالی مسکن را برای بسیاری از خانوارها بویژه کم درآمدهای جامعه در وضعیت نامناسبی قرار داده است (توکلی، ضرغامی، ۱۳۹۷). سهم هزینه مسکن در سبد خانوار برای گروه‌های کم درآمد به دو برابر سطح جهانی آن یعنی ۴۰ درصد رسیده است و میزان تسهیلات بانکی ارائه شده تنها بین ۱۲٫۸ تا ۸٫۸ درصد از هزینه خرید مسکن را پوشش می‌دهد (آمار بانک مرکزی ۱۳۹۸). و دسترسی به مسکن با توجه به متوسط درآمد سالانه یک خانوار متوسط جامعه ۱۲ سال به طول می‌انجامد. در حالیکه دسترسی به مسکن برای گروه‌های کم درآمد ۱۹ تا ۳۶ سال است، مقدار متعارف جهانی برای این شاخص ۵ سال استنشانه بحرانی بودن وضعیت دسترسی به مسکن برای گروه‌های کم درآمد در کشور است و بی‌مسکنی و بد مسکنی را بدنبال داشته است (طرح جامع مسکن ۱۴۰۵-۱۳۹۳). مسکن اجتماعی به عنوان ابزاری مؤثر برای غلبه بر کمبودهای ناشی از آسیب‌های جنگ و شهرنشینی سریع دیده شده است و به عنوان سیاستی مؤثر در تحقق عدالت دسترسی به مسکن در بسیاری از مناطق جهان مطرح شده است (scanlon, arrigoitia and whitehead, 2017). مسکن

اجتماعی در کشورهای مختلف مفهومی متفاوت دارد زیرا ریشه در ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن کشور دارد. تفاوت مفهومی مهم مسکن اجتماعی با سایر انواع مسکن در بازار مسکن این است که بازار مسکن بر اساس تقاضای مؤثر شکل می‌گیرد اما مسکن اجتماعی بر اساس نیاز به مسکن مطرح می‌شود (Scanlon, Arrigoitia and Whitehead, 2017). در ۲۰۱۵ در کشورهایی که ساخت مسکن اجتماعی در آنها رایج است، دولت‌ها از مسکن اجتماعی به عنوان ابزاری قوی جهت کنترل بازار عرضه و تقاضای مسکن استفاده می‌نمایند. واگذاری مسکن اجتماعی به طبقات کم درآمد و میان درآمد که در سالهای پس از جنگ جهانی دوم با اجاره بهای پایینی صورت می‌گرفت، علاوه بر تامین نیازهای سکونت این طبقات، موجب رفع نسبی کمبود مسکن و کاهش تقاضای می‌گردید (زیاری و همکاران، ۱۳۹۶). در ایران نابرابری درآمدی گروه‌های مختلف بسیار شدید است و پرداختن به اولویت‌های گروه‌های کم درآمد از نخستین ضرورت‌های توسعه ملی به شمار می‌آید. طبق آخرین آمار اعلام شده در سال ۲۰۱۹ از سوی بانک جهانی شاخص سنجش اقتصادی (ضریب جینی) در ایران ۳۸٫۸ می‌باشد که نشان دهنده بالابودن اختلاف طبقاتی و نابرابری درآمدی است. شیراز به عنوان ششمین کلانشهر ایران همانند سایر کلانشهرها به دلیل رشد شتابان شهرنشینی و افزایش تقاضای روز افزون مسکن با مشکل تامین این نیاز اساسی مواجه است. طبق آخرین سرشماری سال ۱۳۹۵ شیراز با جمعیت ۱۸۶۹۰۰۰ نفر و نزدیک به ۹۲ درصد جمعیت شهرنشین به عنوان ششمین شهر پرجمعیت ایران که با پدیده بزرگ سری روبرو است و بر اساس آمارهای بیان شده توسط مرکز آمار دارای ضریب جینی ۳۶ است و بعد از تهران دارای بیشترین شکاف درآمدی در کشور می‌باشد. در راستای تامین مسکن اقشار کم درآمد، بر اساس ارزیابی انجام شده توسط وزارت راه و شهرسازی استان فارس در پایان سال ۱۳۹۱ از لحاظ شاخص تولید مسکن مهر رتبه سوم کشور را دارا بوده است. در حالیکه پروژه مسکن مهر در شیراز به دلایل مختلفی از جمله مکانیابی نامناسب، دسترسی‌های نامناسب، ساخت و سازهای نامناسب همچنین تراکم نامناسب ساختمانی موفقیت چندانی در تامین مسکن اقشار کم درآمد در شیراز نداشته است. بطور کلی می‌توان گفت سیاست‌ها و برنامه‌های در پیش گرفته شده در زمینه مسکن اقشار کم درآمد چندان موفقیت آمیز نبوده است.

پیشینه و مبانی نظری تحقیق:

نظریه حق به شهر

در سال ۱۹۶۸، هنری لوفورفیلسوف و جامعه شناس فرانسوی، کتاب «La droit ala ville» یا حق به شهر را نوشت (۱۳۲۲ Boer and Vries ۲۰۰۹). نظریه حق به شهر وی نوعی نقد رادیکالی به شهر و سیاست‌های شهری است که در آن به جای اینکه دولت و سرمایه داران فضاهای شهری را مدیریت کنند، استفاده کنندگان و ساکنان شهر، به مدیریت و کنترل فضاهای شهری می‌پردازند (۱۴۲-۱۴۱: Purcell, ۲۰۱۴). لوفور بر این باور است که انباشت سرمایه در جوامع سرمایه داری معاصر به کمک شهری شدن رخ می‌دهد و همزمان نظارت بر شهر و مراقبت از آن، از شهروندان گرفته شده و منافع حاصل از شهری شدن به نفع سرمایه (دولت یا سرمایه داران خصوصی) صادره می‌شود. در واقع حق به شهر درصدد پس گرفتن نظارت بر شهر و مراقبت از آن، همچنین استفاده از منافع شهری شدن سرمایه است (حبیبی و امیری، ۱۳۹۴: ۹). به اعتقاد لوفور، حق به شهر نوعی حق دگرگون شده و تجدید شده^۱ به زندگی شهری است. موضوع اصلی کار لوفور درک شهر به عنوان اثر هنری است؛ اثری از همه ساکنان و استفاده کنندگان از شهر. آنها می‌توانند با شکل دادن جمعی به آینده فضاهای شهری و سکونت فعالانه در محیط شهری، در ساخت اثر هنری (شهر) مشارکت کنند (۱۳۲۲-۱۳۲۳: Boer and Vries, ۲۰۰۹). اثر هنری نقطه مقابل کالای تولیدی است. برخلاف کالای تولیدی که تولید و مصرف آن سودآوری مالی دارد، مزیت استفاده از اثر هنری، لذت و اعتبار به جامانده برای همگان است (معروفی و وحیدی برجی، ۱۳۹۴: ۶). لوفور در نظریه خود بر تخصیص فضا و زمان تأکید می‌کند. به عقیده او، هرکس حق غیرقابل فروش و غیرقابل انتقال به استفاده از فضاهای شهری را به منظور تهیه ضروریات زندگی روزمره‌اش دارد؛ بنابراین ارزش استفاده از فضا بیشتر از ارزش اقتصادی است؛ یعنی عملکرد اجتماعی فضا همیشه مهمتر از سودی است که با فروش یا بهره‌برداری از فضا به دست می‌آید (۱۳۲۲-۱۳۲۳: Boer and Vries, ۲۰۰۹). در نظریه لوفور، شهروند به ساکنان شهر اطلاق می‌شود که دو نوع حق دارند (رهبری و شارع پور، ۱۳۹۳: ۱۲۰، مداح و روشن فکر، ۱۳۹۴: ۶۰ رفیعیان و الوندی پور، ۱۳۹۴: ۲۹ و ۲۰۱۴ Purcell):

جنبه‌ها و مولفه‌های کلیدی حق به مسکن مناسب
کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سازمان ملل متحد
تاکید کرده است که مفهوم حق به مسکن شایسته نباید سطحی

تفسیر گردد بلکه این مفهوم نیاز به جامع نگری دارد و باید به عنوان حق زیست در مکانی ایمن، سرشار از صلح و صفا و کرامات انسانی تفسیر گردد؛ بدین معنا که مکان زیست انسان می‌بایست امنیت داشته باشد، صلح در آن حکمفرما باشد و درشان و منزلت انسان باشد. ویژگی‌های مفهوم حق به مسکن شایسته به طور عمده در یادداشت‌های عمومی زیر تشریح و تصریح گردیده است:

آزادی: حق به مسکن شایسته شامل آزادی است. این آزادی‌ها عبارتند از:

۱- حراست در برابر اخراج اجباری و تخریب و انهدام خودسرانه خانه یک فرد

۲- حق رهایی از دخالت مستبدانه در خانه، حریم خصوصی و خانواده (عدم دخالت یک فرد در حریم خصوصی فرد دیگر)

۳- آزادی در انتخاب محل سکونت و همچنین آزادی در جابجایی.

اختیارات: حق به مسکن شایسته شامل اختیارات است که عبارتند از:

۱- امنیت مالکیت و تصدی

۲- حق اعاده مسکن، زمین و اموال

۳- دسترسی مساوی و غیر تبعیض آمیز به مسکن شایسته

۴- مشارکت در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با مسکن در سطح ملی و محلی.

فراتر از چهاردیواری و سقف: پیش از آن که یک "سرپناه" بتواند صفت "مسکن شایسته" را برای خود به عاریه بگیرد می‌بایست برخی شرایط وجود داشته باشد. در حقیقت برای تبدیل یک سرپناه به مسکن شایسته پیش نیازهایی وجود دارد. این شرایط به همان اندازه اهمیت دارند که عرضه و دسترسی مسکن اهمیت دارد. برای این که مسکن شایسته باشد، حداقل باید معیارهای زیر را داشته باشد:

امنیت تصدی^۴: اگر ساکنان مسکن درجه مشخصی از امنیت تصدی را نداشته باشند آن مسکن کافی و شایسته نیست. به عبارت دیگر اگر مسکن نتواند ساکنان خود را در برابر اخراج اجباری، تعرض و سایر تهدیدات مصون دارد آن مسکن شایسته قلمداد نمی‌شود.

در دسترس بودن خدمات، مصالح، امکانات و زیرساخت‌ها^۵: اگر ساکنان مسکن امکاناتی نظیر آب آشامیدنی سالم، بهداشت کافی، انرژی برای پخت و پز، گرمایش، روشنایی، ذخیره‌سازی

^۴Security of tenure

^۵Availability of services, materials, facilities and infrastructure

^۱ Henry Lefebvre

^۲Transformed

^۳Renwed

دست یافته‌اند که سیاست گذاری شهر مهمترین عرصه برای چانه زنی درباره‌ی شیوه‌های توزیع منافع و فرصت‌ها در شهرها از سوی ذینفعان شهری است که همین مهم، ضرورت حضور شهروندان را در لایه‌های تصمیم‌سازی و سیاست گذاری شهرها موجب می‌شود. مغفول ماندن ساز و کارهای نهادی، ظرفیت‌سازی شفافیت، پاسخ‌گویی، به‌کارگیری بودجه‌ریزی مشارکتی و برنامه‌ریزی مشارکت جو، موجب شده تصمیم‌گیری دموکراتیک برای مشارکت شهروندان به عنوان جدی‌ترین ذینفع در حیات شهری امری دشوار و تا حدودی ناممکن شود. تقویت نهادهای مدنی و اجتماعی و ایجاد ساز و کارهای نظارت و مشارکت شهروندان در روند تصمیم‌گیری‌ها درباره‌ی انتخاب و انجام پروژه‌های کلان شهری در کنار به‌کارگیری بودجه‌ریزی مشارکتی در چگونگی هزینه‌ی سرمایه‌های شهر از جمله مواردی است که در عمل می‌تواند منجر به تحقق حق به شهر در اداره‌ی شهرها شود. دارکش و استرکی (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان "آسیب‌شناسی طرح‌های شهری از منظر حق به شهر (نمونه موردی: طرح شهری نواب - گسترش مترو در محله بریانک)" نتایج نشان می‌دهد که طرح‌های پیاده شده در محله بریانک، نه فقط هیچ تناسبی با مؤلفه‌های حق به شهر ندارند، بلکه مبتنی بر سیاست‌های غصب و تصاحب فضایی هستند بدین معنا که به بهانه ارائه خدمات عمومی و نوسازی، زمین را از چنگ جامعه‌ی محلی درآورده و در قالب فضای باارزش‌تر در بازار دوباره ادغام کرده‌اند. ملک افصلی و شریفی (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان "ارزیابی رضایتمندی مسکن مهر براساس شاخص‌ها و اصول مسکن اجتماعی (موردپژوهی: شهر جدید پردیس، شهر جدید پردیس)" بیان می‌کنند که شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی در پرنده‌ی داربوده و در واقع تحت تأثیر نبود برنامه و شکل در مقابل شاخص‌های کالبدی در شهر جدید پردیس و برنامه معنادار شده است، در واقع به عنوان اثرات خالص برنامه می‌توان آنها را مطرح نمود. سپس چارچوب توسعه مسکن اجتماعی برای بهبود عملکرد مسکن مهر ایجاد شده مطرح شده است. در انتها ضمن مشخص نمودن چارچوب راهبردی به ارائه راهکارهای زمینه مرتبط پرداخته شد. علاء‌الدینی و جمشیدی نسب (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان "مسکن مهر و حق به شهر: جماعت‌های جدید: مطالعه موردی پروژه پرند" یافته‌ها حاکی از آن است که تأمین سرپناه ارزان قیمت در حومه شهر الزاماً تأمین‌کننده عدالت نیست و احتمال دارد بر میزان برخورداری بهره‌براران از حق به شهر اثر منفی بگذارد. از جمله ممکن است در قبال بهره‌مندی از سرپناه ملکی فرصت‌های اشتغال برای بسیاری از آنان کاهش بیابد. از آنجا که طبق پیشنهادها طرح جامع مسکن جدید قرار است به جای مسکن مهر فعالیت‌های

مواد غذایی و یا دفع زباله را نداشته باشند آن مسکن شایسته و مناسب نیست.

قابلیت استطاعت^۱ اگر هزینه مسکن به گونه‌ای باشد که برای سایرین تهدید باشد و سایر حقوق بشر را با مشکل مواجه کند آن مسکن شایسته و مناسب نیست.

سکونت‌پذیری^۲ اگر مسکن نتواند امنیت کالبدی را تضمین کند و یا نتواند فضای کافی برای ساکنان خود تأمین کند، آن مسکن شایسته نیست. همچنین اگر مسکن نتواند ساکنان خود را در برابر سرما، رطوبت، گرما، باران، باد و سایر تهدیدات مربوط به سلامتی و خطرات سازه‌ای حفاظت کند آن مسکن شایسته نیست.

دسترسی^۳ در صورتی که یک مسکن نتواند نیازهای ویژه گروه‌های محروم را برآورده سازد آن مسکن شایسته نیست.

مکان^۴: اگر موقعیت قرارگیری مسکن به گونه‌ای باشد که ساکنان آن از دستیابی به فرصت‌های اشتغال، خدمات بهداشتی، مدارس، مراکز مهد کودک و سایر امکانات اجتماعی محروم باشند، آن مسکن شایسته نیست. همچنین اگر در مناطق آلوده یا خطرناک واقع شده باشد نمی‌تواند برای ساکنانش شایسته باشد.

کفایت فرهنگی: در صورتی که مسکن تجلی هویت فرهنگی را محترم نشمارد و آن را در دستور کار خود قرار ندهد، آن مسکن شایسته و مناسب نیست. (مالکی، ۱۴۰۰: ۱۲)

پژوهش‌های داخلی

مالکی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان "بررسی تطبیقی تجارب مسکن اجتماعی در ایران و کشورهای دیگر" بیان می‌کند که تأمین مسکن برای قشر کم درآمد و آسیب‌پذیر جامعه از دغدغه‌های دولت حاکم در هر کشوری باشد. یکی از راه‌حل‌هایی که برای این امر مطرح شد بحث مسکن اجتماعی است. به لحاظ تاریخی، مسکن اجتماعی در اروپای شمالی و بیشتر دولتهای سوسیالیست به شکلی وسیع وجود داشته است. بعد از جنگ جهانی، یعنی زمانی که دولتها مداخلات زیادی در اقتصاد داشتند، مسکن اجتماعی هم قوی‌تر از هر زمانی به صحنه آمد. در ایران نیز طرح تولید انبوه مسکن ارزان برای گروه‌های کم درآمد که طرح مسکن مهر نام گذاری شد، به عنوان یکی از برنامه‌های محوری دولت نهم برای برقراری عدالت اجتماعی و کمک به گروه‌های محروم شهری مطرح شد. اشتیاقی و شارع پور (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان "بررسی مفهوم حق به شهر در سیاست گذاری شهری" به این نتیجه

^۱Affordability

^۲Accessibility

^۳Location

^۴Cultural adequacy

جدیدی برای تأمین مسکن کم درآمدان اجرا شود، بهتر است در صورتی این تمهیدات تجربه پروژه‌های مسکن مهر در نظر گرفته شود. به ویژه، دست اندرکاران باید هنگام تهیه و اجرای برنامه‌های مسکن کم درآمدان خدمات جانبی و دسترسی‌های مورد نیاز (مانند اشتغال، آموزش، بهداشت و سایر خدمات شهری) را در کانون توجه قرار بدهند. دوستوندی (۱۳۹۵) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان "در حق به شهر و پروبلماتیک شکل‌گیری سکونتگاه‌های خودانگیخته شهری" نشان می‌دهد که اولاً نوعی فروکاست‌گرایی در مفهوم حق به شهر دیده می‌شود که در تلاش است با حفظ وضعیت موجود و در چارچوب سازوکارهای نظام سیرمایه داری جهانی، آن را از جنبه‌های بخش مورد نظر لوفور تهی کند؛ دوماً با تحلیلی انتقادی و در نظر گرفتن شکل‌گیری سکونتگاه‌های خودانگیخته شهری به عنوان مکمل تولید فضای رسمی و به مثابه فضای مقاومت در چارچوب دستگاه فکری لوفور می‌توان به راهکارهای بدی در راستای متوقف ساختن این روند نابرابر ساز دست یافت. در نهایت توجه به مفهوم حق به شهر در ایران تنها با تأکید بر وضعیت و شرایط خاص این منطقه می‌تواند راهگشای بسیاری از مسائل به ویژه شکل‌گیری دوگانه مرکز حاشیه و رسمی-غیررسمی باشد. حیبی و امیری (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان "حق به شهر؛ شهر موجود و شهر مطلوب آنچه هست و آنچه باید باشد" امروزه حق به شهر موضوع بیان می‌کند که جنبش‌های اجتماعی و اصلاحات قانونی بسیاری در سراسر جهان شده است که به چند تجربه عملی در این زمینه نیز اشاره می‌شود. تجاربی که نشان می‌دهد حق به شهر خواسته‌ای مدنی و قانونی است. از این سبب شاید بتوان گفت که برخی شکست‌های برنامه ریزی شهری در ایران به دلیل نشناختن حق به شهر است. در بازخوانی متن هانزی لوفور درباره حق به شهر مواردی فهرست مطرح می‌شوند که به طور خلاصه و جامع این مفهوم را پوشش می‌دهند.

پژوهش‌های خارجی

سانگرا و ساتیبالدیا^۱ (۲۰۲۱) در مقاله‌ای با عنوان "حق به شهر جنبش‌های زمین و مسکن" بیان می‌کنند که تخریب و ساخت شهرک‌های غیررسمی فرصتی را برای ثروتمندان و قدرتمندان برای مدرن‌سازی شهر و استخراج رانت فراهم کرد. در این فصل نحوه مبارزات مسکن و زمین در هر کشور و چگونگی اهمیت ساختارهای سیاسی خاص کشور برای مسیرها و دستاوردهای جنبش‌های اجتماعی مورد بحث قرار

می‌گیرد. گرازیولی^۲ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان "چمباتمه زدن خواص بر روی مسکن، مردم عامه و حق به شهر" وی با اشاره به نظریه پردازی لوفور در مورد "حق شهر" نیز با توجه به مرکزیت آن در دستور زبان سیاسی جنبش‌های اجتماعی مردمی شهری به طور انتقادی ارزیابی می‌شود. در نهایت، یک مفهوم فضایی رابطه‌ای از مشاغل شهری در ارتباط با شیوه‌های بازآفرینی شهری ارائه داده است. ژانگ، یو^۳ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان "چمباتمه زدن قانونی: جنبش‌های مسکن، شهروندی و حق به شهر در برزیل" این مقاله نشان می‌دهد که فاصله بین حقوق وعده داده شده و حقوق ارائه شده می‌تواند به عنوان یک فرصت سیاسی برای تسهیل بسیج جمعی، مبارزه با نئولیبرالیسم و پیشبرد مفاهیم جدید شهروندی مورد استفاده قرار گیرد. یو^۳ (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان "قانون و توجه به حقوق شهروندی" به این نتیجه رسید که قانون ذاتی حقوق شهروندی استمکتبی^۴ (۲۰۱۶) در تحقیقی با عنوان "شهروند و خانواده قانون در کویت" به این نتیجه دست یافت که قانون‌گرایی رابطه مستقیمی با حقوق شهروندی بین زنان وجود دارد. جبارین^۴ (۲۰۱۴) نشان می‌دهد که ساکنان شهرها در اسرائیل، هر دو گروه یهودیان و اعراب فلسطینی تا حد زیادی از حق به شهر محروم هستند هرچند به صورت نابرابر. همچنین شهروندان فلسطینی دولت اسرائیل به میزان بیشتری نسبت به هم‌تایان یهودی خود، حق به شهر خود را انکار می‌کنند. آلون^۵ (۲۰۱۳) در پروژه خود در سیدنی و برلین که بر حق به شهر متمرکز بود به ویژگی‌های دو شهر جهانی سیدنی و برلین در چارچوب روابط اقتصادی جهانی توجه کرده است. او به ویژه با تمرکز بر حقوق مهاجران و عدم توجه شهر به این گروه‌ها، به پیروی از لوفور به این مسئله اشاره می‌کند که حق به شهر باید بر مبنای سکونت افراد در یک مکان تعریف شود نه لزوم شهروند بودن آنان. به نظر او برداشت رایج از مفهوم شهروندی باعث شده است که مشارکت ساکنان در شهر با معضلاتی روبرو شود. جیمز^۶ (۲۰۱۳) نیز از ایده حق به شهر برای بررسی مشارکت شهروندان در شهر سیدنی استرالیا استفاده کرده است. او با استفاده از مفاهیم دوگانه شهروند و ساکن شهر نشان می‌دهد که بومیان استرالیایی اگرچه شهروند شهر سیدنی و با سایر گروه‌های قومی و نژادی با توجه به اینکه شهر سیدنی دربرگیرنده گروه‌های قومی و نژادی بسیار متنوعی است (همزیستی می‌کنند، اما نقش آنها در فضای شهری چه به لحاظ مشارکت در توسعه شهری و چه به لحاظ حضور و استفاده از شهر بسیار محدود است.

^۱Margherita Grazioli

^۲Zhang, Yue

^۳Jabareen

^۴Sangra and Satibaldeva

جدول ۱: حقوق شهروندان به شهر از منظر نظریه پردازان حوزه تئوری حق به شهر

منابع	حقوق شهروندان به شهر از منظر نظریه پردازان	نظریه پردازان
(Lefebvre, 1996; 2002) canner, Marcuse & Mayer, 2012) (Purcell, 2014)	حق به اختصاص دادن فضای شهری و استفاده از آن / حق به مشارکت در تولید و باز تولید فضای شهری / حق به سکونت شهری / حق به اطلاع یافتن، یادگیری و آموزش حق به استفاده از خدمات گوناگون شهری / حق به گذران اوقات فراغت / حق به کارا حق به سلامت / حق به استفاده از مکان ها برای ملاقات، تعامل و مبادله حق به شفافیت در حق به شهر.	هانری لوفور
(Harvey, 2003)	حق به حیات شهری برای همه شهروندان / حق به مشارکت شهروندی حق به هدایت برابر احق به استفاده از فضاهای عمومی و خصوصی شهری	دیوید هاروی
(Mitchel, 2003)	حق به انجام فعالیت های خلاقانه حق به اطلاع یافتن و آگاه شدن حق به نمادسازی، خیال پردازی و تفریح کردن احق به آزادی / حق به فردیت در عین اجتماعی شدن حق به زیستن و سکونت داشتن	دون میشل
(Brown & Kristiansen, ۲۰۰۹)	حق به تغییر و دوباره سازی شهری / حق به تعریف نیازها و احتیاجات شهروندی / حق به دسترسی برابر به امتیازات شهری احق به مشمولیت اجتماعی حق به تجدید ارتباطات اجتماعی	آلیسون براون و آنالی کریستیانسن
(Purcell, 2014)	حق به اختصاص دادن فضای شهری جهانی و استفاده از آن / حق به مشارکت در تولید و بازتولید فضای شهری جهانی / حق به مشمولیت اجتماعی در شهر جهانی احق به استفاده از خدمات شهری برای همه کاربران شهر جهانی	مارک پورسل

چهارچوب نظری و مدل مفهومی پژوهش

بیشتر متون به مفهوم حق به شهر به صورت عام پرداخته‌اند و برخی نیز از دید حق به شهر در سکونتگاه‌های تهیدستان شهری و مسکن شهری به آن نگریده‌اند. متفکران و نویسندگان مختلفی هر یک بعدی از نظریه حق شهر لوفور را پروراند و توسعه داده‌اند. در این میان هاروی (Harvey, 2008) (نقش درخشانی دارد و بیشتر بعد اقتصاد سیاسی فضا، حق به شهر را واکاوی می‌کند. وی توضیح می‌دهد که چگونه مازاد ارزش افزوده وارد بخش املاک و مستغلات و ارد تولید فضاهای شهری می‌شود و چه پیامدهایی را موجب می‌شود. پورسل (Purcell, 2014) با تجزیه و تحلیل آرای لوفور و به سه رویکرد تغییر مقیاس تغییر جهت گیری‌های سیاستی از توزیع مجدد با محوریت مصرف گرایی به رقابت عرضه محور نیز تغییر حکمرانی شهری واگذاری‌ها و خصوصی سازی‌های ناشی از آن به کارآمدی ایده حق شهر به عنوان یک راه حل اشاره می‌کند. دان میچم نیز در سال ۲۰۱۳ در کتاب حق به شهر خود، مسئله حق به شهر را در راستای عدالت اجتماعی و نزاع بر سر فضای عمومی مورد بررسی قرار می‌دهد. وی به همین ترتیب، ا

ستدلال می‌کند که حق به شهر دارای نقطه اتکایی است که از طریق آن عدالت اجتماعی مطالبه شده است و در فضای عمومی شهرها نقش خود را ایفا می‌کند افراد دیگر همچون پیترو مارکوزه، مارجیت میر، اتو کافوی و ... هر یک به جنبه‌های مختلف مفهوم حق به شهر اشاره می‌کنند. در زمینه‌ی حق به شهر و ارتباط آن با مسکن نیز پژوهش‌های زیادی صورت گرفته که از جمله آن می‌توان به مطالعات ماری هاجزمایر در سکونتگاه‌های غیررسمی کشورهای آفریقایی و نوشته منا فواز اشاره کرد که وی در این مقاله (شهرسازی نئولیبرالی و حق به شهر: بررسی مناطق پیرامون بیروت) مقاله حق به شهر در سه محله حاشیه شهر بیروت و تقابل حق به شهر و رویکرد نئولیبرال در جوامع جدید را مورد مطالعه قرار می‌دهد (Michel, 2003) در پژوهش حاضر تبیین روابط میان شاخص‌های حق به شهر و الگوی مسکن مناسب شهری به محک قضاوت افراد کارشناس قرار گرفته است لذا در این بخش اجزای این دو مفهوم به شرح جدول (۲) مربوط به مولفه‌ها، شاخص‌ها و گویه‌های حق به شهر در مسکن و جدول (۳) گویه‌های مربوط به الگوی مسکن مناسب تشریح شده است.

جدول ۲: مولفه‌ها، شاخص‌ها و گویه‌های حق به شهر در مسکن

مؤلفه‌ها	شاخص‌ها	گویه‌ها	ماخذ
حاکمیت شهری	پاسخگویی	شفافیت در برنامه ریزی	(Otegbulu, A. & Adewunmi, Y. 2009)
	اثر بخشی	محوریت قانون	(Westaway, Margaret S. 2006)
		ارزیابی برنامه‌ها	(Van der Helm, R. 2005)
	مردم سالاری	تداوم عمل	(Maliene, A. Malys, N. 2009)
		بهره‌گیری از مشارکت‌های مردمی	(Tsou and Row, Hung yu-ting and chang yao-lin, 2005)
	برابری	نظرخواهی از جمع	(Otegbulu, A. & Adewunmi, Y. 2009)
تقدم منافع اکثریت بر اقلیت		(Choguilla, C., 2007)	
انسجام اجتماعی	انسجام اجتماعی	تامین حداقل‌های لازم برای زندگی	(Johnston, R.J., 1991)
		ارجحیت به پیشینه تاریخی	(Baldock, Robert. 1999)
	توانمند سازی	توجه به فرهنگ محلی و بومی	(FOREN, 2005)
		اهمیت به خود اشتغالی	(Smith, D.M., 1996)
	عدم تبعیض	ایجاد جوامع خودیار	(Choguilla, C., 2007)
		رعایت حقوق تمام گروه‌های اجتماعی	(Barry, Brian. 1989)
امنیت	امنیت	رعایت انصاف در توزیع امکانات	Jackson, Ben. (2005)
		امنیت اجتماعی	(Gavigan P. James and Fabiana scapolo 2001)
	ارتباطات	امنیت روحی-روانی	(Pacione. M 2001)
		روابط بین همسایگان	(Rawls, J. 1996)
	تفریح	احساس صمیمیت بین اعضای خانواده	(Tsou and Row, Hung yu-ting and chang yao-lin, 2005)
		دسترسی به پارک و فضاهای باز	(Lawrence, R.J. 1995)
خدمات	خدمات	دسترسی به امکانات ورزشی	(Tsou and Row, ۲۰۰۵)
		بهداشتی، درمانی، فرهنگی، آموزشی و...	(Lawrence, R.J. 1995)
	سرپناه	وجود مراکز خرید	(Choguilla, C., 2007)
		مصالح و تجهیزات مقاوم و استاندارد در واحد مسکونی	(Rennie short, J. 2006)
	کنترل فضا	دوام و استحکام واحد مسکونی در برابر زلزله و سیل	Godet, A. J, Meunier, M. F., Roubelat, F, (2003)
		نورگیری و روشنایی کافی و مناسب	Smith, D.M., (1996)
مالکیت فضا	مالکیت فضا	برخورداری از سطح زیربنای مسکونی کافی	Lawrence, R.J. (1995),
		تناسب درآمد و هزینه‌های مسکن	Maliene, A. Malys, N. (2009)

جدول ۳: گویه‌های مربوط به الگوی مناسب مسکن مناسب

متغیر	گویه‌ها	رفرنس
الگوی مسکن مناسب	دسترسی	King, Peter & Aldershot, Ashgate (2005)
	استحکام و ایمنی	Zainal, Nor Rashidah, Kaur, 2012
	خدمات شهری	Weimer-Jehle, Wolfgang, ۲۰۰۶
	فرم مطلوب مسکن	King, Peter & Aldershot, Ashgate (2005).
	آرامش و آسایش مسکن	Gavigan P. James and Fabiana scapolo (2001)
	سازگاری کاربری‌ها	Tsou and Row, (2005)
	موارد اجتماعی	Lawrence, R.J. (1995),
	اقتصاد محلی	Lawrence, R.J. (1995)

توزیع فراوانی متغیرها و با استفاده از جداول تقاطعی متغیرهای مورد بررسی، تصویری از توزیع جمعیت مورد مطالعه به دست آورده می‌شود. به کارگیری تکنیک‌های آماری بر اساس ماهیت

مواد و روش تحقیق:

تحلیل داده‌ها در بخش کمی نیز در سه سطح توصیف و تبیین و پیش‌بینی صورت می‌گیرد. در سطح توصیفی این تحقیق از

نرم افزار SPSS به دو شکل توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. بطوری که از آمار توصیفی، که شامل جداول فراوانی برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمعیت شناختی نمونه آماری استفاده شده است و آزمون همبستگی اسپیرمن، برای آزمون فرضیات استفاده شده است. در ابتدا از طریق آمار توصیفی به مطالعه و توصیف برخی ویژگی‌های مهم و مرتبط پاسخگویان نظیر جنس، سن، تحصیلات، سابقه کار در سازمان، و نظایر آن پرداخته شده است و در بخش دوم نیز با استفاده از آزمون‌های آماری تحلیل و آزمون فرضیه‌ها آورده شده است، پس از توزیع پرسشنامه‌ها، تعداد ۱۸۲ پرسشنامه که به طور کامل پر شده بود مبنای محاسبه قرار گرفته و مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند

داده‌های جدول زیر نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی مربوط به کارکنان مرد در سازمان‌ها و ادارات شیراز، (۷۲/۵ درصد) و کمترین فراوانی مربوط به کارشناسان زن است (۲۷/۵ درصد).

جدول ۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنس

شاخص آماری	فراوانی	درصد
مرد	۱۳۲	۷۲٫۵
زن	۵۰	۲۷٫۵
جمع	۱۸۲	۱۰۰

سال، کمترین فراوانی را در این پژوهش داشته‌اند (۱۱/۵ درصد). در مجموع کارشناسان زن، گروه سنی بالاتر از ۵۱ سال با فراوانی ۵ نفر در بین تمام گروه‌های سنی کمترین مقدار را داشته است.

جدول ۵: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب گروه‌های سنی و جنسیت

گروه سنی	کارشناسان مرد		کارشناسان زن		جمع	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
کمتر از ۳۰ سال	۲۳	۱۲/۶	۱۰	۵/۵	۳۳	۱۸/۱
۳۱ تا ۴۰ سال	۵۵	۳۰/۲	۱۷	۹/۳	۷۲	۳۹/۶
۴۱ تا ۵۰ سال	۳۸	۲۰/۹	۱۸	۹/۹	۵۶	۳۰/۸
۵۱ سال و بالاتر	۱۶	۸/۸	۵	۲/۷	۲۱	۱۱/۵
جمع	۱۳۲	۷۲/۵	۵۰	۲۷/۵	۱۸۲	۱۰۰

همچنین بر اساس داده‌های جدول بالا می‌توان قضاوت نمود که تقریباً ۱۵ درصد از کارکنان تحصیلاتی کمتر از مقطع کارشناسی داشته‌اند.

متغیرها در فرضیات و نهایتاً مدل تحقیقاتی است. در سطح تبیین برای مقایسه میانگین متغیر وابسته بین پاسخگویان از آزمون T استفاده می‌شود. به منظور مقایسه اثر متغیرهای مستقل تحقیق بر وابسته، از آزمون‌های تی دو نمونه مستقل، آزمون F یا تحلیل واریانس، ضریب همبستگی و تحلیل رگرسیون استفاده خواهد شد. همچنین در این پژوهش ضمن آزمون فرضیات، مدل معادله ساختاری تحقیق به کمک Amos Graphics نیز آزمون خواهد شد. تعداد ۱۸۲ نفر از رؤسا، معاونین و کارشناسان ادارات و سازمانهای شهرداری شیراز، راه و شهرسازی، بنیاد مسکن به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند.

و به این طریق پرسشنامه‌ها توزیع و تکمیل شد

بحث و ارائه یافته‌ها:

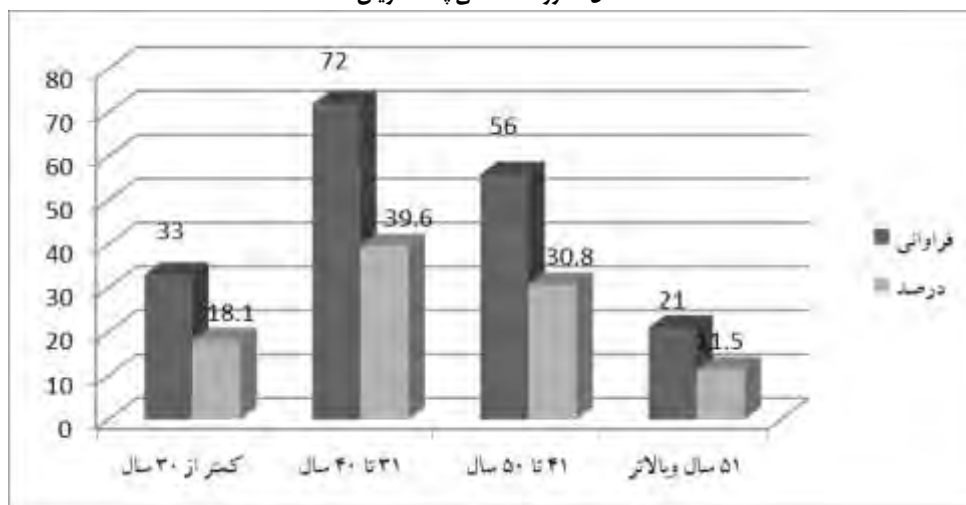
یافته‌های توصیفی

در این قسمت داده‌های جمع‌آوری شده از طریق پرسشنامه که در آن طیف لیکرت مورد توجه قرار گرفته است، با استفاده از

داده‌های جدول زیر نشان می‌دهد که نزدیک به ۴۰ درصد از شرکت کنندگان در تحقیق بین گروه‌های سنی ۳۱ تا ۴۰ سالگی قرار دارند. همچنین بر اساس داده‌های جدول فوق می‌توان مطرح نمود که شرکت‌کنندگان با سن بالاتر از ۵۰

با توجه به نمودار زیر، می‌توان عنوان نمود که اکثریت نمونه‌های تحقیق (۸۷ نفر) یعنی ۴۷/۸ درصد دارای تحصیلات کارشناسی و ۳۶/۸ درصد کارکنان شرکت کننده در تحقیق را دارای سطح تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر تشکیل داده‌اند.

شکل ۱. گروه‌ها سنی پاسخگویان

منطقه ای " با ۲,۲۹ می باشد و میانگین شاخص‌های وحدت فرماندهی برابر با ۲,۵۰ و کمتر از ۳ می باشد که نشان می‌دهد که وضعیت مولفه دسترسی فضایی در سطح پایینی قرار گرفته است.

دسترسی فضایی

در بین گویه‌های مولفه دسترسی فضایی بیشترین امتیاز مربوط به " وجود یک کانون مرکز محله برای سامان دادن به پراکندگی فعالیت‌های روزانه " با ۲,۸۸ می باشد و کمترین امتیاز مربوط به " وجود مراکز درمانی، خدماتی، بهداشتی با شعاع عملکرد

جدول ۶. گویه‌های مولفه دسترسی فضایی در تحقق سیاست مسکن اجتماعی شهر شیراز

میانگین امتیازات	امتیازات گویه	گویه	مولفه
۲,۵۰	۲,۸۸	وجود یک کانون مرکز محله برای سامان دادن به پراکندگی فعالیت‌های روزانه	دسترسی فضایی
	۲,۲۹	وجود مراکز درمانی، خدماتی، بهداشتی با شعاع عملکرد منطقه ای	
	۲,۲۳	دسترسی به گونه های مختلف حمل و نقل پایدار (دوچرخه، پیاده روی، حمل و نقل عمومی و...)	

بیشتری بر تصمیمات گرفته شده برای مسکن اجتماعی دارند." با ۲,۴۰ است و میانگین گویه‌های مربوط به مولفه حاکمیت شهری ۲,۶۲ است که نشان می‌دهد وضعیت مؤلفه حاکمیت شهری در مسکن اجتماعی نامناسب است.

حاکمیت شهری

در بین گویه‌های شاخص حاکمیت شهری، بیشترین امتیاز مربوط به گویه "کل شهر در برنامه مسکن اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است" متناسب با ۲,۸۱ است و کمترین امتیاز مربوط به "به ترتیب سطوح ملی، منطقه‌ای، محلی تأثیر

جدول ۷. گویه‌های مؤلفه حاکمیت شهری در حق به شهر مسکن اجتماعی شهر شیراز

میانگین امتیازات	امتیازات گویه	گویه	مولفه
۲,۶۲	۲,۸۱	کل شهر در برنامه مسکن اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است.	حاکمیت شهری
	۲,۶۵	سطوح محلی، منطقه ای و ملی همکاری کافی دارند.	
	۲,۴۰	به ترتیب سطوح ملی، منطقه ای، محلی تأثیر بیشتری بر تصمیمات گرفته شده برای مسکن اجتماعی دارند.	

بر اساس ارزیابی و تجزیه و تحلیل جامع است. " ۲/۶۷ می باشد. میانگین گویه‌های مربوط به مؤلفه شمول اجتماعی ۲/۸۷ می باشد که نشان می‌دهد که وضعیت مولفه شمول اجتماعی در

شمول اجتماعی

در بین گویه‌های شاخص شمول اجتماعی بیشترین امتیاز گویه "ذینفعان در فرآیند تصمیم‌گیری فرصت همکاری دارند." ۳/۱۹ می باشد، کمترین امتیاز: گویه " رویکردهای سیاست‌گذاری

تحقق سیاست مسکن اجتماعی شهر شیراز در سطح پایینی قرار دارد.

جدول ۸. گویه‌های مؤلفه شمول اجتماعی و تحقق سیاست مسکن اجتماعی در شهر شیراز

میانگین امتیازات	امتیازات گویه	گویه	مؤلفه
۲۸۷	۲,۷۷	نقش‌های مختلف در برنامه مسکن اجتماعی بین ذینفعان توزیع شده است.	شمول اجتماعی
	۲,۸۸	تعامل بین ذینفعان مجری برنامه و هدف طرح مناسب است.	
	۳,۱۹	ذینفعان در فرآیند تصمیم‌گیری فرصت همکاری دارند.	
	۲,۷۱	نهادهای مرتبط با مدیریت شهری نقش رهبری را بر عهده گرفته است.	
	۲,۶۷	رویکردهای سیاستگذاری بر اساس ارزیابی و تجزیه و تحلیل جامع است.	
	۳,۰۲	جنبه‌های زیست محیطی و اجتماعی-اقتصادی و... در نظر گرفته شده است.	
	۲,۸۷	سیاست‌های متناقضی در مورد مسکن وجود ندارد.	

گونه‌های مختلف مسکن با یکدیگر مطابقت دارند... مناسب با ۲,۵۴ می‌باشد و میانگین گویه‌های مربوط به مؤلفه تنوع و سرزندگی شهری برابر با ۲,۶۷ و زیر ۳ می‌باشد که نشان می‌دهد که وضعیت تنوع و سرزندگی شهری در سطح پایین‌تر از متوسط قرار دارد.

تنوع و سرزندگی

در بین گویه‌های مربوط به مؤلفه تنوع و سرزندگی شهری بیشترین امتیاز مربوط به "سازوکارهای مختلف کنترل‌کننده، انگیزشی و مشارکتی چقدر مناسب هستند." با ۲,۹۴ می‌باشد و کمترین امتیاز مربوط به "حضورپذیری فضاهای شهری با

جدول ۹. گویه‌های مؤلفه تنوع و سرزندگی شهری در حق به شهر مسکن اجتماعی شهر شیراز

میانگین امتیازات	امتیازات گویه	گویه	مؤلفه
۲,۶۷	۲,۹۴	سازوکارهای مختلف کنترل‌کننده، انگیزشی و مشارکتی چقدر مناسب هستند.	تنوع و سرزندگی شهری
	۲,۵۴	حضورپذیری فضاهای شهری با گونه‌های مختلف مسکن با یکدیگر مطابقت دارند.	
	۲,۵۴	تنوع مسکن در الگوهای ساخت دیده می‌شود.	

حمل و نقل عمومی امکان‌پذیر است" با ۱,۶۳ می‌باشد و میانگین گویه‌های مربوط به مؤلفه الگوی مناسب مسکن اجتماعی برابر با ۲,۱۶ و زیر ۳ می‌باشد که نشان می‌دهد که وضعیت نامطلوب در سطح پایین‌تر از متوسط قرار دارد.

در بین گویه‌های مربوط به متغیر وابسته پژوهش (الگوی مناسب مسکن اجتماعی) بیشترین امتیاز مربوط به "کاربری‌های مختلفی اعم از فضای سبز و مراکز خرید، مدرسه وجود دارد" با ۲,۷۶ می‌باشد و کمترین امتیاز مربوط به "فاصله تا محل کار با

جدول ۱۰. وضعیت توزیع فراوانی گویه‌های مربوط به طیف متغیر وابسته پژوهش (الگوی مناسب مسکن اجتماعی)

میانگین امتیازات	امتیازات گویه	گویه	مؤلفه
۲,۱۶	۲,۳۳	دسترسی به امکانات و خدمات وجود دارد	الگوی مناسب مسکن اجتماعی
	۲,۴۷	استحکام و ایمنی ساختمان‌ها قابل قبول است	
	۱,۹۹	خدمات شهری مربوط به نیازهای روزمره وجود دارد	
	۲,۳۷	فرم مطلوبی از واحدهای مسکونی ساخته شده است.	
	۲,۰۷	آرامش و آسایش ساکنین در واحد‌های مسکونی تامین می‌شود	
	۲,۷۶	کاربری‌های مختلفی اعم از فضای سبز و مراکز خرید، مدرسه وجود دارد	
	۱,۶۹	تعلق خاطر و اعتماد و امنیت وجود دارد	
	۱,۶۳	فاصله تا محل کار با حمل و نقل عمومی امکان‌پذیر است	

پژوهش پرداخته می‌شود. همچنین برای بررسی روابط ساختاری بین متغیرهای اصلی پژوهش از یک مدل معادله ساختاری بهره گرفته شده است. **استنباط اول:** مؤلفه دسترسی فضایی بر انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی بر مبنای حق به شهر تاثیر دارد.

یافته‌های استنباطی

در این بخش از پژوهش، که به تحلیل استنباطی داده‌ها اختصاص داده شده است، به بررسی رابطه بین متغیرها پرداخته می‌شود و با استفاده از آزمون‌های آماری مناسب، از جمله تحلیل میانگین‌ها به بررسی رابطه بین متغیرها و پاسخ به سوالات

جدول ۱۱. همبستگی دسترسی فضایی والگوی مناسب مسکن اجتماعی

برآورد	جامعه آماری	ضریب همبستگی
sig=۰/۰۰۰	N= ۱۸۲	r=۰/۴۴۵**

با توجه به اعداد به دست آمده؛ یعنی سطح معناداری کمتر از ۵ درصد ($\text{Sig}=۰/۰۰۰$) و ضریب همبستگی پیرسون مثبت می‌توان این نتیجه گرفت که رابطه مستقیم و معنی‌داری بین مولفه دسترسی فضایی با انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی وجود دارد؛ یعنی هرچه نقش مولفه دسترسی فضایی بیشتر باشد، اثر زیادی بر انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی دارد.

استنباط دوم: مولفه حاکمیت شهری بر انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی بر مبنای حق به شهر تاثیر دارد.

جدول ۱۲. همبستگی حاکمیت شهری و الگوی مناسب مسکن اجتماعی

برآورد	جامعه آماری	ضریب همبستگی
sig=۰/۰۰۰	N= ۱۸۲	r=۰/۴۷۸**

با توجه به اعداد به دست آمده؛ یعنی سطح معناداری کمتر از ۵ درصد ($\text{Sig}=۰/۰۰۰$) و ضریب همبستگی پیرسون مثبت می‌توان این نتیجه گرفت که رابطه مستقیم و معنی‌داری بین مولفه حاکمیت شهری با میزان انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی وجود دارد؛ یعنی هرچه میزان حاکمیت شهری بیشتر باشد، این مولفه اثر زیادی بر انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی دارد.

استنباط سوم: مولفه شمول اجتماعی بر انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی بر مبنای حق به شهر تاثیر دارد.

جدول ۱۳. همبستگی شمول اجتماعی و الگوی مناسب مسکن اجتماعی

برآورد	جامعه آماری	ضریب همبستگی
sig=۰/۰۰۰	N= ۱۸۲	r=۰/۴۹۱**

با توجه به اعداد به دست آمده؛ یعنی سطح معناداری کمتر از ۵ درصد ($\text{Sig}=۰/۰۰۰$) و ضریب همبستگی پیرسون مثبت می‌توان این نتیجه گرفت که رابطه مستقیم و معنی‌داری بین مولفه شمول اجتماعی با میزان انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی وجود دارد؛ یعنی هرچه میزان شمول اجتماعی بیشتر باشد، این مولفه اثر زیادی بر میزان انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی دارد.

استنباط چهارم: مولفه تنوع و سرزندگی بر انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی بر مبنای حق به شهر تاثیر دارد.

جدول ۱۴. همبستگی تنوع و سرزندگی و الگوی مناسب مسکن اجتماعی

برآورد	جامعه آماری	ضریب همبستگی
sig=۰/۰۰۰	N= ۱۸۲	r=۰/۵۴۳**

با توجه به اعداد به دست آمده؛ یعنی سطح معناداری کمتر از ۵ درصد ($\text{Sig}=۰/۰۰۰$) و ضریب همبستگی پیرسون مثبت ($r=۰/۵۴۳**$) می‌توان این نتیجه گرفت که رابطه مستقیم و معنی‌داری بین مولفه تنوع و سرزندگی با میزان انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی وجود دارد؛ یعنی هرچه میزان تنوع و سرزندگی بیشتر باشد، این مولفه اثر زیادی بر میزان انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی دارد.

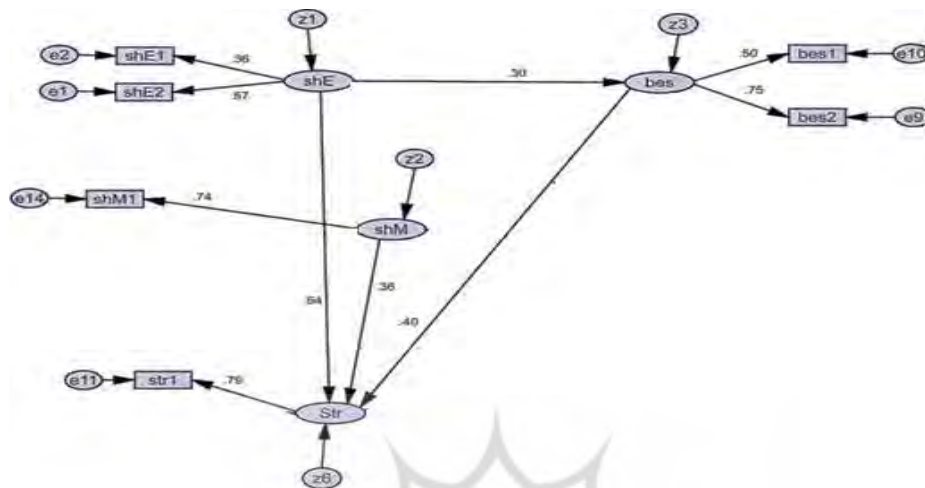
مدل تجربی پژوهش (اقتضائی)

با توجه به استنباط آماری موجود، فرضیات پژوهش مورد آزمون قرار گرفتند و نتایج آنها گویای اثربخش بودن متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی بر مبنای حق به شهر بوده است. این آزمون‌ها به کمک نرم‌افزار SPSS انجام گرفت و برای حصول اطمینان بیشتر نیز می‌توان اثر این متغیرها را بر میزان انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی در مدل‌سازی معادله ساختاری به کمک نرم افزار Amos Graphics نیز نشان داد. بر همین اساس به منظور تعیین شدت و جهت تأثیر این متغیرها بر میزان الگوی مناسب مسکن اجتماعی از یک مدل معادله ساختاری بهره گرفته شده است.

جدول ۱۵. متغیرها و نمادهای ترسیمی موجود در مدل

متغیرهای موجود در مدل	شاخص‌ها	نماد ترسیمی
بسترهای اثر گذار بر الگوی مناسب مسکن اجتماعی (bes)	حق مشارکت شهری	bes1
	حق تخصیص فضا	Bes2

shE1	دسترسی فضایی	شرایط علی اثر گذار بر الگوی مناسب مسکن اجتماعی (shE)
shE2	حاکمیت شهری	
shM1	شمول اجتماعی	شرایط مداخله گر اثر گذار بر الگوی مناسب مسکن اجتماعی (shM)
str1	تنوع و سرزندگی	استراتژی اثر گذار بر الگوی مناسب مسکن اجتماعی (Str)

شکل ۲: تجربی معادله ساختاری برای تبیین انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی (NAF) (اقتضائی)

فراوانی وضعیت تحصیلات آزمودنی‌ها مربوط به یافته‌های کمی پژوهش در راستای اعتباریابی بخش کیفی با جامعه آماری شهروندان و اقشار کم درآمد انجام شده است. در حقیقت بخش کمی برای اعتبار بخشیدن به مدل کیفی انجام می‌شود. بخش کمی نیز در دو قسمت توصیفی و استنباطی ارائه شده مدرک تحصیلی دیپلم با ۳۰ درصد بوده است. از سوی دیگر از لحاظ درآمد ماهیانه آزمودنی‌ها، بیشترین فراوانی مربوط به درآمد بین ۲ تا ۳ میلیون تومان با درصد فراوانی ۳۳/۷ می‌باشد و ۷۳/۷ درصد آزمودنی‌ها بین ۳ تا ۷ سال بود که در شیراز اقامت داشته‌اند. اصلی‌ترین بخش پژوهش با هدف کاوشی در مولفه‌های حق شهر در مسکن اجتماعی (مورد مطالعه در شهر شیراز) به روشی تلفیقی (آمیخته) انجام گرفته است. راهبرد مورد استفاده در این پژوهش استراتژی اکتشافی متوالی است. در این راهبرد از دو مرحله جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها استفاده می‌شود که در مرحله اول تحلیل بر اساس داده‌های کیفی صورت می‌پذیرد و تحقیق با جمع‌آوری و تحلیل داده‌های کمی ادامه می‌یابد. بنابراین می‌توان گفت یافته‌های این پژوهش در دلبخش دسته‌بندی می‌شوند. در بخش اول که بر اساس رویکرد روش‌شناسی پژوهش تدوین شده است، به یافته‌های کیفی پرداخته می‌شود که در حقیقت تئوری استخراج شده از مصاحبه‌های کیفی با کارشناسان، مسئولین و متخصصین مسکن تحلیل می‌شود. از این قسمت نیز به عنوان الگوی بومی

طبق آمارهای ارائه شده از سوی دفتر برنامه ریزی و اقتصاد مسکن در سال ۱۳۸۹ حدود تعداد ۱۷،۴ میلیون خانوار در ایران سرشماری شده‌اند این در حالی است که ۱۵،۹ میلیون واحد مسکونی در کشور به ثبت رسیده است، بنابراین نیاز به ساخت حدود ۱،۵ میلیون واحد مسکونی برای پاسخ به نیاز کشور به چشم می‌خورد، علاوه بر این سالانه حدود ۱ میلیون واحد مسکونی نیز جهت اسکان خانواده‌های جدید نیز وجود دارد. این در حالی است که بسیاری از افراد با توجه به شرایط اقتصادی موجود و نوسان بین درآمدها و قیمت مسکن در کشور می‌بایست سالها برای خانه دار شدن پس انداز کنند. طرح جامع مسکن در سال ۱۳۹۱ این انتظار برای خانه دار شدن را در میان برخی از اقشار جامعه که در دهک اول و دوم قرار دارند را بیش از ۲۵ سال تخمین می‌زند، بنابراین با توجه به شرایط اقتصادی این افراد نیاز است تا دولت در راستای خانه دار کردن این افراد اقداماتی را انجام دهد چرا که در شرایط طبیعی نداشتن مسکن برای این اقشار تبدیل به یک معضل اجتماعی و اقتصادی گردیده و بدون حمایت‌های دولتی عملاً دسترسی به یک مسکن حداقل برای این اقشار ممکن و میسر نیست.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها:

با توجه به ویژگی‌های جمعیت شناختی در بخش آمار توصیفی مشاهده می‌شود که بیشترین آزمودنی‌ها بین ۴۵ تا ۴۹ سال سن با درصد فراوانی ۵۷/۵ می‌باشند. همچنین بیشترین درصد

تدوین شده نیز یاد می‌شود. در قسمت دوم یافته‌ها به یافته‌های کمی پژوهش با جامعه آماری اقشار کم درآمد شهروندان در شیراز اشاره می‌شود. بر اساس این یافته‌ها سوالات پژوهش پاسخ می‌گیرند و به نحوی تئوری استخراج شده در این قسمت اعتباریابی می‌شود. استنباط اول پژوهش مبتنی بر اینکه مولفه دسترسی فضایی بر انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی بر مبنای حق به شهر تاثیر دارد. بیانگر آن است که با توجه به اعداد به دست آمده؛ یعنی سطح معناداری کمتر از ۵ درصد ($\text{Sig}=0/000$) و ضریب همبستگی پیرسون مثبت ($r=0/543$) می‌توان این نتیجه گرفت که رابطه مستقیم و معنی‌داری بین مولفه تنوع و سرزندگی با میزان انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی وجود دارد؛ یعنی هرچه میزان تنوع و سرزندگی بیشتر باشد، این مولفه اثر زیادی بر میزان انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی دارد. نتایج پژوهش بیانگر آن است که حق مشارکت شهری، حق تخصیص فضا، دسترسی فضایی، حاکمیت شهری، شمول اجتماعی، تنوع و سرزندگی از مولفه‌های اصلی الگوی مناسب مسکن اجتماعی با رویکرد حق به شهر است که مولفه حاکمیت شهری با میزان $0/478$ و مولفه شمول اجتماعی با میزان $0/491$ و مولفه تنوع و سرزندگی با میزان $0/543$ بر مسکن اجتماعی تاثیر گذارند.

ملاحظات اخلاقی:

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.
حامی مالی: هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

تعارض منافع: بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است

تدوین شده نیز یاد می‌شود. در قسمت دوم یافته‌ها به یافته‌های کمی پژوهش با جامعه آماری اقشار کم درآمد شهروندان در شیراز اشاره می‌شود. بر اساس این یافته‌ها سوالات پژوهش پاسخ می‌گیرند و به نحوی تئوری استخراج شده در این قسمت اعتباریابی می‌شود. استنباط اول پژوهش مبتنی بر اینکه مولفه دسترسی فضایی بر انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی بر مبنای حق به شهر تاثیر دارد. بیانگر آن است که با توجه به اعداد به دست آمده؛ یعنی سطح معناداری کمتر از ۵ درصد ($\text{Sig}=0/000$) و ضریب همبستگی پیرسون مثبت ($r=0/445$) می‌توان این نتیجه گرفت که رابطه مستقیم و معنی‌داری بین مولفه دسترسی فضایی با انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی وجود دارد؛ یعنی هرچه نقش مولفه دسترسی فضایی بیشتر باشد، اثر زیادی بر انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی دارد. استنباط دوم پژوهش مبتنی بر اینکه مولفه حاکمیت شهری بر انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی بر مبنای حق به شهر تاثیر دارد. بیانگر آن است که با توجه به اعداد به دست آمده؛ یعنی سطح معناداری کمتر از ۵ درصد ($\text{Sig}=0/000$) و ضریب همبستگی پیرسون مثبت ($r=0/478$) می‌توان این نتیجه گرفت که رابطه مستقیم و معنی‌داری بین مولفه حاکمیت شهری با میزان انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی وجود دارد؛ یعنی هرچه میزان حاکمیت شهری بیشتر باشد، این مولفه اثر زیادی بر انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی دارد. استنباط سوم پژوهش مبتنی بر آنکه مولفه شمول اجتماعی بر انتخاب الگوی مناسب مسکن اجتماعی بر مبنای حق به شهر تاثیر دارد. بیانگر آن است که با توجه به اعداد به دست آمده؛ یعنی سطح معناداری کمتر از ۵ درصد ($\text{Sig}=0/000$) و ضریب همبستگی پیرسون مثبت ($r=0/491$) می‌توان این نتیجه گرفت که رابطه

References:

- Baldock, Robert. (1999), *Destination to Z, the History of the Future*, New York: John Wiley and Sons.
- Balihar Sanghera & Elmira Satybaldieva (2021) *The Right to the City: The Land and Housing Movements Rentier Capitalism and Its Discontents* pp 149-183.
- Barry, Brian. (1989). *Theorie of Justice*. London, Harrester Wheatsheaf.
- Boer, R. W. J., and Vries, J. De., 2009, *The Right to the City as a Tool for Urban Social Movements: The Case of Barceloneta*, In the 4th International Conference of the International Forum on Urbanism, PP. 1321–1330.
- Brown, A., & Kristiansen, A. (2009), *Urban Policies and the Right to the City; Rights, responsibilities and citizenship*. UN-HABITAT and UNESCO.
- Choguilla, C (2007), *The search for policies to support sustanable housing*, *Habitat International* 31: 143-149.
- FOREN (2005). "A Prc dd ooRggom oorgggg... RRRE wwwork (oorgggg) Rggom Development Network). European Commission Research Directorate General. STARTA Programme.
- Gavigan P. James and Fabiana scapolo (2001), *Mathing Methods to the Mission: a Comparison of National Foresight Exercise*, *Foresight* vol.1, no.6.

۹. Godet, A. J, Meunier, M. F., Roubelat, F, (2003), "Structural analysis with the MICMAC method & actors; strategy with MACTOR method", AC/UNU Millennium project: Futures Research Methodology – V 2, AC/UNU, Washington DC.
۱۰. Godet, A. J, Meunier, M. F., Roubelat, F, (2003), "Structural analysis with the MICMAC method & actors; strategy with MACTOR method", AC/UNU Millennium project: Futures Research Methodology – V 2, AC/UNU, Washington DC.
۱۱. Harvey, D. (2008). The Right to the City, New Left Review 53: 23–40.
۱۲. Jackson, Ben. (2005), The Concepts History of Social Justice, Political Studies Review, Vol 3, pp 356.373.
۱۳. Johnston, R.J, (1991), Geography and Geographers, Routledge Champan and Hall.
۱۴. Kathleen Scanlon, Melissa Fernandez arrigoitia and Christine whitehead. (2017)
۱۵. Kathleen Scanlon, Melissa Fernandez Arrigoitia and. (2015). Social housing in Europe. 2.
۱۶. King, Peter & Aldershot, Ashgate (2005). A social philosophy of hosing, Habitat International, vol.29.
۱۷. Lawrence, R.J. (1995), Housing Quality: An Agenda For Research, Urban Studies.
۱۸. Lefebvre, H., 1996, The Urban Revolution, Translated by Robert Bononno, NewYork, University of Minnesota Press.
۱۹. Maliene, A. Malys, N. (2009), High-quality housing – a key issue in delivering sustainable communities, Building and environment .
۲۰. Margherita Grazioli(2021) Housing Squats, Urban Commons, Right to the City, Housing, Urban Commons and the Right to the City in Post-Crisis Rome pp 19-40
۲۱. Mayer.M (2012), Th ‘Rggh oo hh Cyyÿ nn Urban Social Movements, In Neil Brenner, Peter Marcuse, and Margit Mayer (eds), Cities for People, Not for Profit: Critical Urban Theory and the Right to the City. London; New York: Routledge
۲۲. Mitchell, D. (2003). The Right to the City: Social justice and the fight for public space. New York: The Guilford Press.
۲۳. Otegbulu, A. & Adewunmi, Y. (2009), Evaluating the sustainability of urban housing development in Nigeria through innovative infrastructure management, International journal of Housing Markets and Analysis 4: 334-346.
۲۴. Pacione. M (2001), Urban geography. Routledge.
۲۵. Purcell, M., 2014, Possible Worlds: Henri Lefebvre and the Right to the City, Journal of Urban Affairs, Vol. 36, No. 1, PP. 141–154, <https://doi.org/10.1111/juaf.12034>.
۲۶. Rawls, J. (1996), Political Liberalism, with a New Introduction and the Reply to Habermas. New York, Columbia University Press, 1(5). 1-11.
۲۷. Rennie short, J. 2006. Urban Theory A Critical Assessment, Rutledge.
- ۲۸.
۲۹. Smith, D.M, (1996), The Qulity of Life, Human Welfare and Social Justice in Companion Encyclopedia of Geography, V. 70, N.2, p787.
۳۰. Tsou and Row, Hung yu-ting and chang yao-lin, (2005), An accessibility –based integrated measure of relative spatial equity in urban public facilities, Cities, 22 (6), p 424-435.
۳۱. Van der Helm, R. (2005), The Future According to Frederik Lodewijk Polak: Finding the roots of contemporary futures studies, Futures, vol. 37, No. 6.
۳۲. Weimer-Jehle, Wolfgang, 2006, Cross-impact balances, Applying pair interaction system and multi-value Kauffman nets to multidisciplinary system analysis, science direct, Phisica A.
۳۳. Westaway, Margaret S. (2006). A Longitudinal Investigation of Satisfaction with Personal and Environmental Quality of Life in an Informal South African Housing Settlement, Doorknob, Soweto. Habitat International, vol.30: pp 175–189.
۳۴. Zainal, Nor Rashidah, Kaur, Gurmit, ArisahAhmad, Nor & Khalili, Jamaliah Mhd ; Housing Conditions and Quality of Life of the Urban Poor in Malaysia, Procedia - Social and Behavioral Sciences 50 (2012) 827 – 838.
۳۵. Ismailpour, Najma; Zare Roudbizani, Maleeha and Nasiryan, Zohra (2016). Review and analysis of urban housing policies in East and Southeast Asian countries. Construction Engineering and Housing Sciences, 11th Volume, Number 21, Winter 2016, pp. 19-33. (In Persian)
۳۶. Ishtiagi, Masoumeh and Sharapour, Mahmoud (2019) Investigating the concept of the right to the city in urban policy making, quarterly sustainable urban and regional development studies, period 1, number 2 - serial number 2, winter 2019, pages 67-84. (In Persian)
۳۷. Statistics of the Central Bank of Iran, Housing Economy Bulletin 2018. (In Persian)
۳۸. Tavakoli, Jamila; Zarghami, Saeed; Pathology of the fifth and sixth programs of economic, social and cultural development of the country in the field of providing housing for low-income urban groups, Quarterly Journal of Urban Structural and Functional Studies. (2017). 47-82. (In Persian)
۳۹. Habibi Seyed Mohsen, Amiri Maryam (2014) The right to the city; The existing city and the desired city, what is and what should be, Iran Anthropological Research Quarterly (Social Sciences Journal) Fall and Winter 2014, Volume 5, Number 2; From page 9 to page 30. (In Persian)
۴۰. Darkesh, Mohammad and Sterki, Sara (2019) Pathology of urban plans from the perspective of the right to the city (case example: Nawab's urban

plan - expansion of the subway in Briyank neighborhood) Journal of Sociology of Culture and Art, second period, autumn 2019, number 3 (In Persian)

۴۱. Dostundi, Milad, under the guidance of Irandoost, Kiyomarth (2015) The right to the city and the problematic of the formation of spontaneous urban settlements, University of Kurdistan, Faculty of Art and Architecture. (In Persian)

۴۲. Rafiyan, Mojtabi, Elwandipour, Nina (2014) Conceptualization of the idea of the right to the city; In search of a conceptual model, Iranian Sociology Quarterly, 2016 Summer 1394 Number 2. (In Persian)

۴۳. Laden, Laden and Sharapour, Mahmoud (2013) Gender and the right to the city: testing Lefebvre's theory in Tehran, Iranian Sociology Quarterly, 15th year, spring 2013, number 10 (In Persian)

۴۴. Ziari, Samia; Farhoudi, Rahmatullah; Pour Ahmad, Ahmed and Hataminejad, Hossein. The pattern of providing housing for low-income groups (case study: Karaj city), human geography research, period 49, winter 2016. (In Persian)

۴۵. Comprehensive housing plan (1393-1405), summary of the consolidation document, Ministry of Roads and Urban Development, 1394. (In Persian)

۴۶. Aladdini, Pooya and Jamshidi Nasab, Maryam (2014) Mehr wa Haq Housing in New Congregations City: A Case Study of Parand Project, Local Development Quarterly, Volume 7,

Number 2 - Serial Number 13 Fall and Winter Pages 258-241. (In Persian)

۴۷. Maliki, Mehsa (1400) Comparative study of social housing experiences in Iran and other countries, Architectural Quarterly, fourth year, spring 1400, number 18. (In Persian)

۴۸. Mohammadi De Cheshme (2016). Evaluation of the government's housing provision policies for low-income urban groups (Saman city), Geography Scientific-Research Quarterly (Regional Planning), Year 8, Number 2, Spring 2017. pp. 277-291. (In Persian)

۴۹. Madah, Homa and Roshanfekar, Payam (2014) The right to the city from thought to action, Haft Shahr Quarterly, Volume 4, No. 49 and 50, Summer 2014, Pages 58-73. (In Persian)

۵۰. Maroufi Hossein, Vahidi Borji Goldis (2014) Space and Realization of Urban Right: Identification of spatial components arising from Urban Right in order to analyze and evaluate Nawab project in Tehran and La Défense in Paris, Urban Studies Quarterly, Fall 2014, Volume 4 , number 16; From page 5 to page 14. (In Persian)

۵۱. Malik Afzali Ali Asghar and Qasim Sharifi, Taghi (2018) in an article entitled "Evaluation of the satisfaction of Mehr housing based on the indicators and principles of social housing (case study: Shahr Jadid Parand, Shahr Jadid Pardis)" Geography and Development of Human Relations Quarterly, Volume 2, Number 1 - Serial number 5, page 72-94.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی